

Մ Ո Ւ Մ Ա Յ Ք Մ Ա Ս Ե Ա Յ Զ Ա Յ Ն Ը Ն Կ Ե Ր Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

1 ՄԱՐՏ

1864 Ռ. ՏԱՐԻ

ԹԻՒ 13

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խմաստաւերք վերջապէս յայտնեցին և ընդունել տուին աշխարհիս թէ տղաք դաստիարակելու համար բռնաւորական ամեն միջոցները չէ թէ միայն ապարդիւն, այլ նաեւ չար և ցաւալի արգասաւորութիւններ կունենան:

Մեր ազգն ալ որոյ անդամոց մեծագոյն մասը բռնաւորական դաստիարակութեան տըհաճելի ճաշակն առած և դեռ մոռցած չէ, ամեն լուսաւորեալ ազգաց նման կրթութեան և դաստիարակութեան միջոցները հարկ և կարելի եղածին չափ հեշտական ընելու ջանադիր գտնուելու վրայ է. սակայն ցաւալի է ըսելը որ Ռերայի Նարեկեան վարժարանի ընթացքը այս մասին խիստ յետադէմ և ապօրինաւոր ընթացքի մը մէջ կը գտնուի: Հաստատենք ըսածնիս:

Պատուարժան ազգային մը յիշեալ վարժարանին այցելութեան երթալով, մինչդեռ ու-

սու մնարանին մէջ նստած կը խօսէր դասատուներէն մէկուն հետ, դուռը բացուելով՝ մէկ ձեռքը՝ պաստօն և միւս ձեռքը՝ դիրք մը բռնած մարդ մը ներս կը մտնէ տմարդաբար պուռալով. «այսօր պահապան ամենայնին ո՞վ պիտի ըսէ»:

Նշակերտք կը սահմրկին, որոնց մէջէն տըղեկ մը ահուգողի արձանի մը նման յառաջ կուգայ, որուն պաստօնու կրթիչը կը պուռայ «ըսէ՛ նայիմ»: Խեղճ տղան որ երկիւղէն դիտցածն ալ մոռցեր էր, երբ կսկըսի կմկրմալ՝ ապտակ մը կը զարնէ պարոն պաստօնուն և տեղը կը խրկէ: Այս ընթացքով Ռերայի Նարեկեան վարժարանի դաստիարակաց կրթիչը միւս տըղաքներին ալ սարսափեցնելէն յետոյ հոն զբառնող դասատուին դառնալով, «ատենք հայ չեն եահուտի են» կըսէ կառնէ կը քալէ:

Մեր սիրտը այնքան չի պիտի վշտանար եթէ այսպիսի դժոխային բռնասիրութեան օրինակ մը փոխանակ Ռերայի նման թաղի մը մէջ տեղի ունենալուն, թահիթի կղզիներուն մէկուն մէջ տեղի ունենար:

ԶԱՄՈՒՐԾԵԱՆԻ ՄԷԿ ՄԵՆ ՀԱՎԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Որ կարեւորապէս արժանի է ակնարկութեան վեհափառ, Սրբազան Կարողիկոսի եւ Ազգային Կրօնական ժողովոյ :

Ասկէց երեք տարի յառաջ Մ. Այվատեան Չամուրձեանի Հրէից արձակագետական քահանայապետութեան դրութեանը համեմատ քրիստոնէական եկեղեցւոյ մէջ ալ պապական դեղիշխանութեան դրութիւնը քարոզելուն դեմ մեր Հայաստանեայց ուղղափառ սուրբ եկեղեցին պաշտպանելով քրիստոնէական ճշմարիտ եկեղեցւոյ բուն դրութիւնը մէջ բերած և անհերքելի վկայութիւններով հաստատած ու ցըցուցած էր . և այս առթիւ ըսած էր Չամուրձեանին .

« Կրնան այս վկայութիւններուն հաստատած դրութեանն համար ալ ըսել թէ՛ Ռատոնի դրութեանն է, եւ իսկ թէ Ստեփաննեանն իսկ կարգի հասարակարարութեանն իսկ Պատմականներուն ոչ ոք չենք տեսնուիլ, որ ցոյց տան և ինչ որ ցոյց տան Չրեանոսի ցոյցն ու վրայ ըստ . և վերջոյն այն ժամանակի բանաւորութեանն աշխատեալ լաւագոյն է քան որ քանակն աշխատեալն հաստատեալ իշխանութեանը իրաւունցի . և այլն : Հրէից ազգին միապետ (արձակագետական) քահանայապետները ըստ իրենց միապետական (արձակագետական) կառավարութեանը եկեղեցւոյ անդամոցը մէջ խորութիւններ ունենին, քահանայի և աշխարհականի, արուի և իգի, հրէի և հեթանոսի մէջ . իշխանը կամ քահանայք աէր էին և ժողովուրդը ծառայ : Բայց Քրիստոս մի միայն այս միապետութիւնը (արձակագետական քահանայապետութեան դրութիւնը) կործանելու, այս խորը բառնալու և իր Սահմանադրութիւնը հաստատելու համար եկաւ, որով իրաւանց առջին՝ մի և նոյն եկեղեցւոյ անդամոց այդ իրարմէ առաւելութեան և նուազութեան, մեծութեան և փոքրիկութեան ատիւժանները վերցուց, և տէրը ծառայէն և այլն անջատող միջնորմները քակեց, և Աստուծոյ տանջի ըսածին պէս հասկըցուց մի և նոյն եկեղեցւոյ անդամ դանդաղ բոլոր մարդոց թէ՛ մարդիկ հաւասար իրաւունքով դուրս եկան արարչադորձ Աստուծոյ ձեռքից — » : Մեղոմ . Թիւ 124 :

Ասոր դեմ այն ժամանակը Չամուրձեան ըսաւ .

Ի՞նչ տարաշխարհիկ աեղեկութիւններ ունի Պ. Մատթեոսը, մինչև անդամ մեր տղայութեան ժամանակէ սորված քրիստոնէականը կարող պիտի ըլլայ սրբադրելու . . . բայց չի գիտեմ ի՞նչ կը պատասխանէ երբ մէկը իրեն հարցնէ թէ չէ՞ր կրնար արդեօք Աստուած այս պաշտօնը կամ (ինչպէս որ ինք կըսէ) միապետութիւնը (արձակագետական քահանայապետութեան դրութիւնը) լոկ մարդու մը ձեռքով վերցնել, որ լոկ մարդու մը՝ Մովսէս մարգարէի մը՝ ձեռքով հաստատեց, և և ետքը կռապաշտ հռովմայեցիներուն ձեռքովը բնաջինջ ըրաւ քահանայապետութիւննին ալ, զոհերնին ալ, տաճարնին ալ : Տէրն մեր ինքն անձամբ աշխարհք եկեր է անանկ բանի մը համար, որ ինքը դուրս չհանեց . իր համարքամանէն քառասուն տարի ետքը հռովմայեցիները կատարեցին նոյն բանը » : Քրիստոսական եկեղեցւոյ Կառավարութեանը վրայ . էր . 93 :

Նոյն Չամուրձեանը, նոյն խնդրոյն վրայ, ատ առջի ըսածէն իրեք տարի ետքը իր ըսածը ինք ստելով, անոր բոլորովին հակառակը, ճիշդ Այվատեանի ըսածը հաստատելով այսօր կըսէ .

« Թաւրմուտին մէջ զըրուած է, Հրէից Սանհատրինին հեղինակութիւնը (արձակագետական քահանայապետութեան դրութիւնը) տաճարին վերջին կործանումէն քառասուն տարի յառաջ դադարեցաւ . . . տաճարին վերջին կործանումէն մը՝ Փրիզի եօթանասուն թուականին պատահած կը դնեն առն ժամանակակիցները : Եւ որովհետեւ այս թուականն Փրիզին ծնունդէն երեք տարի ետքը՝ չորրորդէն կսկսի, տաճարին կործանումէն քառասուն տարի յառաջը՝ ճիշդ Տեառն մերոյ երեսունու իրեքերորդ տարուան եղած ժամանակին կուգայ, որ է խաչելութեան տարին . . . : Եւ Թաւրմուտին ըսածն ալ թէ՛ Սանհատրինին հեղինակութիւնը (քահանայապետական իշխանութիւնը) այն ատենէն վերջաւ, քրիստոնէայ ձեռնադրեալ միաբան ըսածին հաստատութիւնն է, թէ վարդապետը պատուիլ հրեական օրէնքին խափանուելուն (քահանայապետութեան բարձմանը) նշան էր » : Եւսկի Թիւ 9, 1 Մարտի 1864 :

Օգտնանալի հակասութիւնն :

Բայց ասոնք Չամուրձեանի Արժանական խա-

ղերն են . երանի՛ զանոնք ազգիս ներկայացնելու համար դերասան հանդիսացողներուն

Մհալապիկ յայնապէս առջի հատուածովը կրէ **Չամուրձեան** :

Քրիստոս՝ բանաստեղծութիւնը բառապէս չէր և չէր ընել :

Երկրորդովը անոր հակառակը կրէ նոյն **Չամուրձեան** :

Քրիստոս՝ բանաստեղծութիւնը բառապէս համար է և վերջոյնք էր իւրեւրեւնաբէր :

Չամուրձեան չամչնար :

Չամուրձեանի զառանցանաց , յնորման և ապշութեան աստիճանը դեռ երեք տարի առաջ ըսածը մոռնալու չափ յառաջացած չէ . բայց **Չամուրձեան** ասոնք ընելուն նպատակ ունի . **Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ** կղերը իր ամեն աստիճաններովը մեկտեղ վիճէ վիճ զլորել կուգէ , որ ինք համարձակ իր խաղը խաղայ

Առջի հատուածը պարունակող **Քրիստոս** իսկ եկեղեցւոյ խաղերովն ինք անուն տետրակին համար խարդախութեամբ կոնդակ մը հընարած է **Չամուրձեան** իբր **Սեհափառ Սրբազան Սաթուղիկոսին** կողմէն , որուն մէջ իբր **Սորին Սրբազնութեան** բերնէն կ'ըսէ , « ապաքէն մեր » և զրեթէ յերեւելիք բառն նկատեալ , չի գտար 'ի նոսա եւ Եւ հակառակ աւետարանական ողջամիտ վարդապետութեան ամենայն իմաստք պարունակեալք 'ի նմա ուղղափառականք են որոց 'ի հաստատութիւն և 'ի վաւերացումն ստորագրեմք » . **Երեւոյ** 114 **Յանուար** . եր . 204—206 :

Այսպէս առաջին հատուածով ատանկ մեծ մոլորութիւն մը վարպետութեամբ մը **Սեհափառ Սրբազան Սաթուղիկոսին** բերանը դընելէն ետեւ , կը դառնայ նոյն իսկ իրեն՝ հակառակ տետրակին ողջութիւնը վարպետութեան կողմէ վարդապետութիւնը հաստատելու կելլէ երեք տարի ետեւ երկրորդ հատուածովը , և որպէս զի **Սեհափառ Սրբազան Սաթուղիկոսը** չի կարենայ զիմախալել , այս անգամ իրեն օգնութեան կը կանչէ բոլոր խաղերովն ու բոլոր բանաստեղծաց զիւրեք : **Հիմայ ի՞նչ ընէ Սաթուղիկոսը :**

Բայց մենք վստահ ենք որ **Սաթուղիկոսը** ընելիք մը չունի . ո՛չ այն շինծու կոնդակին մէջ մատ ունի և ոչ այդչափ սրբազան մեկնչաց և ժամանակագրաց հետ բան մը :

Այս կողմէն մենք ազգահով ըլլալով հիմայ

Արծնական նոր խաղ մը բանալու համար պէտք է հարցնել **Չամուրձեանին** :

Հրէնք բանաստեղծութիւնը էր մահաբէր **Քրիստոս** և վերջոյնք էր իւրեւրեւնաբէր **Քրիստոս** և վերջոյնք էր իւրեւրեւնաբէր **Քրիստոս** և վերջոյնք էր իւրեւրեւնաբէր **Քրիստոս**

Ո՛վ ճշմարտութիւն , որ ուշ կամ կանուխ մինչև անգամ նոյն իսկ քու հակառակորդիդ ձեռքովը կը յաղթանակես :

Ո՛վ կղերք **Հայոց** , **Սեհափառ Սրբազան Սաթուղիկոս** և **Արծնական ժողով** , եթէ խելքերնիդ գլուխնիդ չի ժողուէք և ժամ մը առաջ **Չամուրձեանի** ճարը չի նայիք , վայրկեանէ վայրկեան վտանգի մէջ էք անոր ձեր առջին լաւած անխիւ և անհամար որոգայթիցը և մեքեւնայութեանը մէջ :

Մհալապիկ վերոյդրեալ առթին մէջ **Չամուրձեան** իր հնարքներովը ազգիս **Սեհափառ Սրբազան Սաթուղիկոսը** ժամանակագրութեան անտեղեակ , մեկնութեանց անհմուտ , վարդապետութեանց տգէտ , թեթեամիտ և տղայաբարոյ մէկն ըրաւ ձեր անհոգութեան և անտարբերութեան պատճառաւ . չէք հաւտար ըսածիս , մէկը թող ելլէ վերջի ըսածին հակառակը ըսէ , տեսէք թէ ինչեր կը ըսէ , ինչպէս որ առջի ըսածին հակառակը ըսած էր և լսեց **Սաթուղիկոսը** , ու դուք դեռ լսեցէք , դեռ քանի ուզէ նէ մէյմէկ վկայական տուէք ձեռքը որ հաւատարիմ է և հարազատ **Հայաստանեայց եկեղեցւոյ** և ձեզի , և որու համար որ ամբաստանութիւն ընէ առանց քննելու իրաւ տեպեցէք : **Մենք** ըսենք որ պարտքէ ազատած ըլլանք :

ՉԱՄՈՐԴՅԱՆԻ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հետեւեալ առաջարկութիւնը քանի մը ազգայնոց կողմէն մեզի ղրկուած է որ **Չամուրձեանի** առաջարկէնք :

Մեծարդոյ Պատուելի :

Որովհետեւ ազգերնու մէջ կրծնական բաներու ամենէն հմուտ անձն էք , որովհետեւ ձեր մէջը գտնուած կրծքին անգամ եղած զրպարտութիւն մը ջրելու կելլէք և ձեր չի կրած կրծքին անգամ վրայ տրուած սխալ բացատրութիւն մը շտկելու կելլէք , ինչպէս որ հրամանքնիդ հովանական չէք , բայց անցեալները **Սրբազան** և **Սրբազան** հրատարակել եին որ « **Հոռոմ** չորս բարձրաստիճան եկեղեցական կան ամուսն

նացեալ և աշխարհական զգեստով, մենք ալ՝
ձեզի պէս թէ և հռովմէական չենք, բայց հը-
ռովմէական եկեղեցւոյ վրայ դայթակղեր էինք,
բայց շնորհակալ ենք ձեռնէ որ դիտես թէ միտ-
քերնիս հասկնալով և ասանկ պարագաներու
մէջ ձեր կրօնակցացը բարիքը մտածելով, ելաք
«յարուսէ հեղաշրջան» սորվեցաք և փութա-
ցիք ծանուցանել որ, «ան չորս հոգին եկեղե-
ցական չեն, աշխարհական են, բայց Մանգիէ-
պատուանունը կը կրեն, և Պաղղիայուց մէջ
այս բառը միայն եպիսկոպոսաց յատկացած ըլ-
լալուն՝ Ժառանգ ու Մարտի ալ սխալմամբ աս-
կից հետեցուցեր են որ ադ մարդիկը եկեղեցա-
կան ըլլան»։ Եւ 9. որչափ գոհ և շնոր-
հակալ եղանք ձեզի, չենք կրնար պատմել, օրհ-
նեալ է Աստուած։

Բայց երկրորդ դայթակղութիւն մ'ալ ու-
նինք, ասիկայ աւելի ծանր է, որովհետեւ օտար
եկեղեցւոյ չի վերաբերիր, մեր եկեղեցւոյ կը վե-
րաբերի, դուք որ մեզի կրօնակից էք ՚ի հարկէ
ձեզի ալ պիտի ազդէ և վստահ ենք որ դուք
ալ անոր՝ վերինէն աւելի կարեւորութիւն ու-
նենալը տեսնելով պիտի փութաք ասիկայ ալ
«յարուսէ հեղաշրջան» մը սորվելով ժամ մը
առաջ ձեր կրօնակցաց ծանուցանել։

Կ. Բ. Վ. Ն. անուն հռովմէական վարդապե-
տի մը հեղինակութեամբ «Տատեան Պօղոս պէյի
դարձը» անունով տետրակ մը հրատարակուե-
ցաւ, անոր մէջ հետեւեալներն գրուած են։

«Բուն Քրիստոսեան Գիշի վրկարար ե-
կեղեցւոյն նշանակները միշտ, անարար և անհա-
րաւելի եղանակաւ Գիշի հռովմէական կաթողի-
կէ Եկեղեցւոյն մէջն են»։

«Պովհետեւ հռովմէական եկեղեցին ուրա-
ցողը Քրիստոս ալ ուրանալու է»։

«Ինչու որ եթէ Քրիստոս հռովմէական
եկեղեցւոյ մէջը չէ նէ, բնաւ տեղ մը չէ»։

«Եթէ Քրիստոս միայն հռովմէական ե-
կեղեցւոյ գլուխը չէ նէ, բնաւ աշխարհք ե-
կած չէ»։

«Եթէ միայն հռովմէական եկեղեցւոյ մէջ
փրկութիւն չի կայ նէ, բնաւ Քրիստոս չի կայ»։

«Եթէ հռովմէական Եկեղեցւոյ մէջ պատ-
րանք մը կայ նէ, բնաւ Աստուծոյ թիւն չի
կայ»։

«Եթէ հռովմէական եկեղեցին կոչընչանայ
նէ, բնաւ Աստուած չի կայ»։

«Հայաստանեայց եկեղեցին հերձեալ է,
մասնաւոր է, փոփոխական է, անտարբեր է,
անյարիր կամ տարտամ է, թող կամ նուազ բա-
րոյական է և վերջապէս բանթէոն մըն է որուն
մէջ Քրիստոսի արձանն ալ կը դանուի, բայց
ինքն Քրիստոս չի գտնուիր»։

«Պէտք է Հայաստանեայց եկեղեցիէն հը-
րաժարիլ ու զանիկայ հերքել և միմիայն ճշմա-
րիտ կաթողիկէ հռովմէական եկեղեցւոյն
գիրկը խնալ, որուն միմիայն՝ աներեւոյթ գլու-
խը ինքն Քրիստոս է և երեւելի գլուխն ալ
հռովմայ սրբազան քահանայապետները»։

«Հռովմայ եկեղեցիէն և հռովմայ քահա-
նայապետին իշխանութենէն դուրս բնաւ քրիս-
տոնէի մը փրկութիւն չի կայ»։

Տես նոյն տետրակին 13, 14, 15 և 16 երես-
ները։

Եւս տողերը որ կարդացինք շուարեցանք մը-
նացինք։

Իրաւ է ըսենք աւտանք, երթալ պապական
ըլլալու է։

Սուտ է ըսենք չաւտանք, հռովմայ եկե-
ղեցին հերետիկոս ճանչնալու է, որ ասանկ
անլուր վարդապետութիւն կը քարոզէ։

Ալ երջապէս ինչ ընենիս շփոթելով, ձեզ
հարցունել որոշեցինք, և վստահ ենք որ Ժառ-
անգ և Մարտին չորս բարձրաստիճան հռովմե-
ական Եկեղեցականաց վրայ տուած սխալ բա-
ցատրութեան տուած կարեւորութիւննուդ քա-
ռորդին չափ ալ այս խնդիրներուն տալով, որ
ձեր ալ անդամը գտնուած Հայաստանեայց ե-
կեղեցւոյ կը վերաբերի, կը փութաք ձեր Եւե-
ւոյն առաջնիկայ թուովը զանոնք մեզ բացատրել
և ելից ճանապարհը մեզ սորվեցնել։

Մնամք

Ձեր ընդերքողներին
ու կրօնակիցներին ոմանք։

ԿՈՒՍՈՒԹԻՒՆ

(Տես քիւ 12)

«Արեգակնակէզ ընդարձակ առանձին անա-
յ պատներուն մէջ հռովմայ գուարձութիւնները
քանի՜ անգամ երազեցի։ Սրափս դառնութե-
նէն մինակ իմ առանձնարանս քաշուած,

« Կերպարանքե՛ ելաճ եւ Եթովպացիի մը՝ պէս
 « սեւեցած՝ անդամներս զազեր խորդերու ներքեւ
 « կը ճնշուէին : ամեն օր կարտասուէի, կողբայի
 « եւ կը հառաչէի . կաղաղակէի Մատուծոյ, կու
 « լայի, կաղօթէի եւ խիստ կը նեղուէի քունի
 « դէմ գնելովս . երբ յանկարծ քունս դար, ըս
 « պառեալ մարմինս մերկ դեմնին վրայ կիսա
 « մերկ կը գլորէր . ահա՛ սասնկ տանջանքներ կը
 « կրէի դժոխքին կրակէն ազատելու համար :
 « Բայց թէպէտ այս տխուր անապատներուն
 « մէջ վայրենի անասուններէ եւ սոսկալի զեղուն
 « ներէ շրջապատուած էի, սակայն երեւակա
 « յուծեամբ ինքզինքս Հռոմի կուսանաց դա
 « սը կը գտնէի . ապաշխարութենէն դէմքս այ
 « լայլած էր, սիրտս ալ կիզանող փափաքներով
 « միշտ կայրէր եւ թալկացած եւ անարդ մար
 « մինս ցանկութեան լսիլեղող կրակներովը կը
 « բորբոքուէր : Եւ ատեն տէրը կը բարեխօսէի .
 « զիշեր ցորեկ արցունք թափելով եւ կուրծքիս
 « զարնելով կաղաղակէի եւ անդադար կը մաղ
 « թէի Մատուծմէ, որ իմ հոգեոյս հանդար
 « տութիւն շնորհէ . շաբաթներով ծով կը պա
 « հէի եւ առանձնարանս անգամ մաներու կը
 « վախնայի երբեմն . վասն զի հոն մեղսալից խոր
 « հուրդներով միտքս խանգարուած էր . խորին
 « ձորեր, գծուարին ժայռեր եւ բարձր լեռներ
 « կը բնորոշէի աղօթից եւ տանջանաց տեղի ը
 « նելու համար . վերջապէս այս ապստոմբ մարմ
 « նոյս անդուծ բռնաւորն եղեր էի : Հոն տեղ
 « վկայ է ինձ Մատուած, աչքերս դէպ ՚ի եր
 « կինք ուղղած արտասուաց հեղեղներ թափե
 « լէս ետքը մեծ հանդիսիւ հրեշտակաց մէջ կը
 « վերանայի, եւ երկնային տեսութեան ուրա
 « խութիւններն զգալով կերդէի . — քու խուն
 « կիւ հոտին ձգողութեամբը մինչեւ քովդ ե
 « կայ հասայ — » :

Հոս կը գտնուի այն օտարոտի տեսարաննե
 լէն մէկը՝ զոր մարդկութիւնը կրնայ ներկայա
 ցընել, հոգին երկու զօրութիւններուն՝ այսինքն
 նիւթին եւ մտքին, սրբոց եւ բնութեան օ
 բնէքներուն բուռն կռուոյն դէմ կը շփթի :
 Թատրոնական դերազանց տեսարան մը, ուր
 մարդս յաղթելուն նման յաղթուելովն ալ մեծ
 կը սեպուի, եւ ասոր գործողութիւնը անա
 պատը սկըսուելով երկինքը կը լմնայ մտաց եւ
 առարկնութեան զառանցանօք :

Կրգս եթէ Մատուած ըլլալ ուղղ հրեշ

տակաց նման հրեշտակ ըլլալ ուղէ, մի եւ նոյն
 պակասութեանը եւ որով մի եւ նոյն պատժոյն
 կենթակայանայ եւ անդունդը կը դահալիւծի :
 Պէտք է որ մարդս ուրիշ բան չի խնդրէ, եթէ
 ոչ երկնքի եւ երկրի ներդաշնակութիւնն ըլլալ
 իր կարծեցեալ կատարեալ կատարելութեանը
 հասնելու համար ըրած ջանքերը պարսպ տե
 ղը զՄատուած կը ծանուցանեն, որոնց անկա
 բողութիւնը իր տկարութիւնը կը յայտնէ եւ
 անդադար անկմամբ մարդկութեան մէջ կը մտնէ :

Բայց ահա՛ Ս . Հերոնիմոս իր հառաչանք
 ները կրնգմիջէ կուսութեան ունայն ջատագո
 վութիւնը դժադրելու համար . « Սուսութիւ
 « նը, (1) կրտէ, ամեն բանէ նախապատիւ է :
 « Եւա դրախտին մէջ կոյս էր, աշխարհի վրայ
 « կին եղաւ . դուն դրախտին մէջը ծնած ես :
 « ջանք ըրէ որ քու երջանկիկ կոչմանդ իրա
 « ւունքներովը հոն հաստատուն մնաս : Սու
 « սութեան բնական ըլլալուն մէկ ճշմարիտ
 « փորձն ալ սա է որ ամուսնութիւնը կոյսեր
 « կը ծնանի եւ իր կորսնցուցած պտուղը կը շա
 « հի . փափուկ մայրե՛ր, այս երկնային աղջկան
 « կոչումը օրհնեցէք, դուք զանի ձեր կաթովը
 « անուցած, արգանդնիդ կրած եւ ձեր սիրոյն
 « յատկութեամբը մաքուր պահած էք . փառք
 « Մատուծոյ, ձեր աղջկան կուսութեամբը Մա
 « տուծոյ զոքանչն էք դուք » :

Սակայն յանկարծ լուսոյ ճառագայթ մը կը
 փայլի այս ունայն շողքորթութիւններուն մէջ
 եւ չենք կրնար ալ զարմանքիս բռնել երբ տես
 նենք որ Ս . Հերոնիմոս կը յայտնէ թէ « Եւե
 « տարանք ամուրիութիւն չի պատուիրեր . վասն
 « զի տմարդութիւն է բնութեան ամենաքաղցր
 « զուարճութիւնները բռնաբարելը, մարդս հը
 « րեշտակային կեանք վարելու պարտաւորե՛ն ու
 « ասանկով Մատուծոյ գործն ալ դատապար
 « տելը » :

Սուրբը անապատներուն մէջ ծուռի չոգած
 իր ձեռքերը կը վերցընէ ու ճակատը մոխրով
 ծածկած կը պօռայ, Մատուծոյ գործը Մի ԴԱ
 ՏԱՊԱՐՏԵՔ . ահա՛ խղճմտանքի յանկարծական լոյս
 մը . իր առաքինութիւնը ապաշաւ մը կերեւայ
 իրեն :

Երգ՝ ուրեմն ո՛վ կոյս, քեզի պատրաստուած
 վարձքերը կը խօսի եւ կը դուշակէ այն օրը՝ երբ

(1) Այս թուղթը Եւդոկիա կուսին յուղարկուած է :

Յիսուսսի մայրը երկնային երգեցիկ դասերու հետ մեկտեղ թմբուկներու հնչմամբ քու գեմդ պիտի ելնէ . ո՛վ մրցանակ առաքինութեան եւ փառք անմեղութեան . երկտասարդ կոյս , ամուսինդ կը հառաչէ քեզ ընդունելու համար . ել , կըսէ , բարեկամուհիս , ամուսինս , աղաւնիս , վասն զի ձմեռը անցաւ եւ փոթորիկները ցրուեցան . Հրեշտակներն ալ ասի տեսներով զարմացած կըսեն . ո՛վ է այս , որ առաւօտեան արշալոյսին պէս կերեւայ լուսնի նման գեղեցիկ եւ արեգական նման փայլուն . Աղջկունք քեզ երանի կուտան , թագուհիները կը դովեն եւ կնիկներն ալ քու գեղեցիկութիւնդ կը համբաւեն . Սարա ամուսնացեալ կնիկներով եւ Աննա Բանուէլի աղջիկն ալ այրիներով . Ան ատենը մօրդ արդանդը կը հրճուի . պզտի տղաքը արմաւենիներու ոտեր առած ճամբուդ վրայ կը սիրեն ու կերգեն . Ովսաննա , ովսաննա , փրժկութիւն եւ փառք , մէկ կողմանէ ալ Աստուծոյ աթոռին բոլորովը շարունոյ ծերերը սուրբ սրինգներին առնելով երկնից անձանթ երգերը կերգեն , զորոնք մարդկային ձայնը երբէք չի կրնար կրկնել :

Աքեղ բայց օտարոտի տեսարան . խաբէբայ Աստուածակարգութիւն . ասանկով մարդկային կիրքերը սրբութեան մը վարադուրի ներքեւ ծածկուած երկնքի մէջ կը խռովին . տեսի՛նչ ճարտարութեամբ կարող կըլլայ սուրբը եւ ընտասարդ աղջկանց առաջին կիրքն եղող ու նայնասիրութիւնը դրդուել եւ սրբութեան բոլոր հրապոյրները անոնց ներգործել : Աստուած մը ամուսին կընէ իրեն , թագուհիները պատուանդան , սրբուհիները նաժիշտ եւ հրեշտակները շողոքորթ . պարկեշտութեան , համեստութեան եւ խոնարհութեան վարձքերը սէր , ու նայնասիրութիւն եւ լուսաւորութիւն են . սուրբը երկրի վրայ դատապարտածը երկնքի մէջ կը փառաւորէ . անտեղութիւն , ամբարշտութիւն , ունայնասիրութիւն :

Բնութեան միջոցաւ մարդուս օրուած բոլոր օրէնքները պարտաւորութիւններ են . ուստի կը պարտաւորի զանոնք ճանչնալ ու կատարել . վասն զի այն է իր գոյութեան , առաքելութեան եւ երջանկութեան վիճակը :

Այնպիսի անեղծ վիճակ մըն է այս , որով մարդս բնաւին չի կրնար ինչպէս որ ցաւէն , նոյնպէս ալ զուարճութենէն փախչել . իր գոյ-

յութեան այս երկու պահապանները զինքը երբէք չեն թողուր . հարուստ եւ աղքատ , շոտը եւ սուրբ զամենքն ալ կը ճնշեն , կը պրկեն եւ կանոնի տակ չի մոնողներն ալ կը մեռցնեն :

Ուստի անթութութիւնը մարդս ուտելու զուարճութեան կը զիմեցնէ , քնհատութիւնը քունի քաղցրութեան , նեղութիւնը հանգարտութեան , եւ կուսութիւնն ալ իր զգայարանքներուն զառանցանացը , վերջապէս ցաւէ մը զուարճութիւն կը ծնանի :

Ասանկ ալ չափազանց զուարճութենէ մը ցաւ կը ծնանի միշտ . շատ ուտելը դժուարութեան կը պատճառէ , շատ խմելը զինութիւն , շուայլութիւնը զղուանք , սպառուցն եւ մահ :

Թէ որ զուարճութիւնը մեղաւոր է , ինչո՞ւ սուրբերն անգամ չեն կրնար անկէ ազատիլ , թէ որ նեղութիւնը սուրբ է , ինչո՞ւ միշտ անկանոնութենէ յառաջ կուգայ . վերջապէս եթէ մէկը Աստուծոյ հաճոյ ըլլալու համար մարմնոյ եւ հոգւոյ ներդաշնակութիւնը ջնջել կը պարտաւորի , ինչո՞ւ Աստուած միայն այս ներդաշնակութեանը մէջ հանգիստ , սրբութիւն եւ երջանկութիւն սահմանած է :

Այս կէտին վրայ Աւետարանը բնութեան օրինաց համաձայն յստակ , որոշ եւ աննահանջելի օրէնք մը կը դնէ . տես թէ Յիսուս Քրիստոս ամուսնութեան մասին զինքը փորձելու եւ կող փարիսեցւոց ինչ կըսէ . « Է՛ք կարդացեր » որ 'ի սկզբանէ մարդս ստեղծողը արու եւ էգ » ստեղծեց զանոնք ու ըսաւ . ասոր համար այ » ըր իր հայրն ու մայրը ձգելու եւ կնծը կապ » ուելու է եւ երկուքն ալ մէկ մարմին ըլլալու » են . ուստի այնուհետեւ ալ երկուք չեն , հա » պա մէկ մարմին . ուրեմն Աստուծոյ զուգա » ծը մարդս չի կրնար զատել » :

Այս պարզ խօսքերը երեք ամենամեծ զարմանալի իշխողութիւններ կը պարունակեն իրենց մէջ , որոնք կրնան երկրի վրայ մարդուս օգնել . այսինքն՝ ստեղծման իշխանութիւն , բնական օրինաց իշխանութիւն եւ բարոյականութեան իշխանութիւն . կամ թէ սանկ ըսենք , սկզբունք , հրաման ու պատուէր :

Սկզբունքն այն է՝ թէ մարդս արու եւ էգ ստեղծուեցաւ :

Հրամանը՝ թէ ասոր համար այրը իր հայրն ու մայրը ձգելու եւ կնկանը կապուելու է եւ

երկուքը մէկ մարմին ըլլալու են :

Պատուէրը թէ Մտուածոյ զուգածը մարդս չի կրնար դատել :

Դրական օրէնք մըն ալ կայ զոր Յիսուս Քրիստոս ամուսնական սրբութեան եւ առաքելութեան պահապան կը կարգէ ըսելով թէ՝
« Հիներուն ըսուեցաւ թէ շնութիւն մի ըներ :
» բայց ես ձեզի կըսեմ, ով որ գէշ ցանկու
» թեամբ կնկան մը երես նայի, սրտին մէջէն շը
» նութիւն ըրած կըլլայ » :

Տես ինչպէս կը սրբէ Յիսուս Քրիստոս ամուսնական միութիւնը, անի երկրորդ պարկեշտութիւն մը կը համարի որ կինը մարդոց ցանկութենէն կարձակէ :

Մուսնութիւն, եւ ամուսնութեան մէջ միութիւն : այսպէս կը հրամայէ Տնեդոց գիրքը, Մեծաբանն ու մարդոց սիրտը : այս արարածներուն սկիզբէն շատ անգամ անձանօթ եղած ստեղծման, բնութեան եւ բարոյականութեան երեք օրէնքները Մտուած անգագար մեզի կը քարոզէ եւ կը յայտնէ ամեն տարի մանչերուն չափ աղջիկ թափելով աշխարհիս վրայ, ամեն մարդու կին մը եւ ամեն կնկան մարդ մը տալով, երբէք անկատար կէս մը չի թողլով, զանոնք ամենքն ալ իրարու նման փափաքներով կենդանացնելով, ամենուն վրայ պարկեշտութիւն, շնորհ եւ գեղեցկութիւն ծաւալելով, եւ վերջապէս այս երկնային որդիներուն անմեղ զուարճութիւններ, երիտասարդական զրգիւններ եւ սիրայիլ յափշտակութիւններ պարգեւելով :

Հա՛ այն ատեն նախանձը մարդուս սրտէն կը սպրդի եւ սոսկումով երիտասարդ ամուսիններուն դրանք յառաջը կը նստի ամուսնական մաքրութեան անապական պահապան ըլլալով եւ ըսելով՝ « մարդու մը համար կին մը եւ կրնան կան մը համար մարդ մը » :

Ուստի բնութիւնը զրած է մեր հոգւոյն վրայ, ինչպէս օրէնադիրը Մեծաբանին մէջ :
« շնութիւն մի ըներ, եւ գէշ ցանկութեամբ
» կնկան երես մի՛ նայիր » :

Մասնիով ամուսնութիւնը մարդուս իրաւունքները իրեն ճանցըրնելու, ընկերութիւնը կանոնաւոր եւ մարդկային սեռն ալ առաքինի ընելու պատճառ կըլլայ :

Լ. ԷՄԷ—ՄԱՐԹԷՆ

ԱՐՈՒՍԵԱԿ

Զքնաղ Արուեսակ,
Երբ յերկինս ժպտիս,
Զարթնու իմ հոգեակ,
Երգել զհայրենիս :
Լուսանոս նայուածքդ,
Հրաւեր ինձ կարգան :
Երթալ սխրադեաց,
Ի դրախտ սիրական :
Այգուն լոյս ծաղիկ,
Գեղանշոյլ պատկերդ :
Երբ տեսնէ սրտիկս,
Սիրէ նըւագներ :
Լապտեր երկնային,
Սիրոյ դրկաց մէջ :
Քո ժըպիտդ անդին,
Շողայ սիրատունդ :
Դըշխոյ գեղեցիկ,
Մինչդեռ կարալանք՝
Տեսնեն քո շողիկդ,
Ո՛հ ինչպէ՛ս ցնծան :
Մինչ երկրի վըրայ,
Հիւսնմ քեզ պըսակ :
Դու պայծառ շողմ,
Յեթեր կապուտակ :

Ա. Յ. Ա.

ԸՆՏԻՐ ԽՕՍԻՐ

Երկինք ան մարդուն չի կրնար օգնել որ պաւտեհութիւնները կը կորսնցնէ :

Մուշ խօսքերը թոյն, բայց կծու խօսքերը դեղ են :

Պաշտելի եւ նուիրական ՄԱՅՐ Թիտղոսը թող այն կնկան տրուի որ ուսումնասէր զաւակ ունի :

Բարեբաղդութիւնը իմաստունին երջանկութիւն եւ յիմարին թշուառութիւն կը պատճառէ :

Բնութեամբ ամեն մարդ մէկ է, բայց կըրթութեամբ տարբեր :

Մայրերն վեր սաւառնող արծիւը եւ ովկիւսնոսին խոր անդնդոց մէջ լողացող ձուկերը կարելի է բռնել, բայց քովէ կանգնող մարդուն սիրտը չես կրնար գիտնալ :

Մարդս որքան շատ սիրէ զՄտուած այնքան աւելի նորա գործքերը կը բնէ, եւ որքան քննէ նոյնքան կը ներէ նոցա կարգադրիչը, կուզես զիտնալ թէ մարդ մը Մտուածասէր է թէ ոչ, տես թէ նա սիրահար է բնական գիտու-

Թեանց, իսկ բնական դիտութեանց սիրահար մարդու երբ հանդպիս անտարակոյս եղեր նորա վերայ. Քրիստոս այս ընթացքս ունէր և շատ սիրելի էր իրեն իւր ունինդիրները Մատուած պաշտութեան առաջնորդելու համար միշտ երկնից Թռչունները դաշտին ծաղիկները և երկնից փոփոխութիւնները յառաջ բերել, Թռչունիկները և շուշանները օրինակ բերելով Մատուածոյնախանամութիւնը քարոզեց նա և ասանկով յայտնեց թէ մարդիկ զՄատուած լաւ ճանչնալու և նորա վերայ ճշմարիտ սէր ունենալու համար պարտին նորա բնական օրէնքները քննել:

Այս ըսածներնուս հակառակ երբ կը տեսնեմք որ և իցէ մարդ մը որ բնական դիտութեանց կամ բնութեան օրէնքներուն վերայ ոչ տեղեկութիւն ունի և ոչ ալ սէր անտարակոյս Թող լինիմք որ այն անձը ճշմարիտ Մատուածապաշտ մը չէ, վասն զի ի՞նչպէս հնարաւոր է որ մարդ մը Մատուածոյ վրայ սէր ունենայ առանց նորա արարչագործութեան վրայ զմայլելու. իսկ մէկը ի՞նչպէս կրնայ արարչագործութեան վերայ զմայլել մինչև որ չի քննէ զայն և ուսանելու ջանադիր չը լինի նորա սրտադրաւ օրէնքներուն:

Ինչո՞ւ կը սիրենք մարդ մը — որովհետեւ նորա գործքերը հաճելի են մեզ. ուրեմն մարդկային այս հանգամանքը կը փոխուի իրեն կարգը Մատուածսիրութիւն կուգայ, և մանաւանդ եթէ բնական է մարդուս սիրել զայն որոյ կամ կերպարանքը և կամ գործքերը իրեն հաճելի են, ուրեմն Մատուած ի՞նչպէս սիրել հնարաւոր է երբ ոչ նորա կերպարանքը կը տեսնեմք և ոչ ալ նորա գործքերէն հաճութիւն մը կը դամբ:

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Չուխաճի խանին դրանը քովէ ալեաթճի Աղլամեան Միւրտիչ աղայն Փարիզէն ժամացոյցի տակ դուռելու համար զեղեցիկ եւ ընտիր մուգիւքաներ բերել տուեր է, որոնք աղգային երգեր կը նուազեն. Վինեքին չափաւոր է, ուստի ձայնասէրները նորա խանութը կը հրաւիրուին:

ԵՐԿՐԱԳՈՒՆՏ

ԼՐԱ ԳԻՐ ՄԱՆՁԵՍՏԻՐԻ

ԲԱՂԱԲԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԵԱԿԱՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ
ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Խ Մ Բ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ա Մ Բ

ԱՍՊԵՏ ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ՇԱՀՆԱՉԱՐԵԱՆՑ

Պիւն տարեկան 25 շիլլինկ, վեցամսեայ 13, եռամսեայ 7, մէկ թերթի գին 7 բեննի:

Հասնազարեանի տաղանդը ամեն ուսումնասիրաց ծանօթ լինելով՝ փտահ եմք որ սիրալիր ընդունելութեան մը պիտի արժանանայ նորա լրագիրը, որ ամսոյս 8 էն յետոյ պիտի ըսկըսի հրատարակուիլ. Առաջին թիւն արդէն հրատարակուած է:

ԳԱՌԵՒԻ ԿԻՒԼԻՆԵԱ ՎԷՍԻԳՐԱՆԸՆ

ՏԵՀԵԹԼՈՒ ՎԷՖԱԹԼԵՐԻ

ՀԵՂԻՆԱԿ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՊԱԼԸԳՃԵԱՆ

Գին 40—12 դուրուշ:

Անկիրթ ծնողաց իրենց զաւակներուն վերայ բանեցուցած ապօրինաւոր իշխանասիրութեան ամենէն սրտաճմիկ արգասիքները կը յայտնէ այս գեղեցիկ պատմութիւնը, որոյ մէջ կը փայլի նաեւ հեղինակին վառվռուն երեւակալութիւնն և հոգւոյն ազնուութիւնը. Ար յորդորեմք ամեն մեր ընթերցողները որ յիշեալ գիրքէն մէկմէկ օրինակ ստանան յօգուտ իրենց անձին և ի քաջալերութիւն պատուարժան հեղինակին:

Ինչ որ Խմբագրութեան եւ տնօրինութեան կը վերաբերի պետք է ուղղել առ. Ա. Հայկունի, Պոլիս Մեծ նոր խան վերի յարկը բիւ. 2: Օրագիրս կը հրատարակուի ամեն ամսոյ 1 ին 10 ին եւ 20 ին: Դիւն տարեկան 70 դուրուշ. վեցամսեայ 40: Դուրս երբայիք օրագրաց ճամբուն ծախքը առնողին վրայ: Գաւառներու մէջ ունեցած գործակալներնիս են, Հայեպ Յ. Ս. Քիւրքճիւհանօմ: — Պարտիզակ եւ բոլոր Նիկոմիդիայի սահմանը Թորոս աղայ Միւնասեան: — Իզմիր Ծաղիկ Հանդիսի գրասենեակը: — Կարին Պ. Պետրոս Մ. Օճնցի, վերատեսուչ Արշարունի ընթերցարանին:

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ԲԻՐԲՃԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՖԻՆԱՆՏԻՆԻՍ